

บทที่ ๑

ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน

- การแปลโดยพยัญชนะ
- กิริยาคุณพากย์คืออะไร
- ว่ากันทั้ง ๕
- หลักกำหนดว่าก
- ข้อความบาลี

บทที่ ๑. ความเข้าใจขั้นพื้นฐาน

ในการแปลภาษาตามคร (ภาษาบาลี) เป็นภาษาไทยนั้น มีลักษณะการแปลที่กำหนด ในหลักสูตรบาลีสามารถหลวงอ瑜' ๒ ลักษณะ คือ

๑. แปลโดยพยัญชนะ แปลออกสำเนียง ราตุ วิภัตติ ปัจจัย ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ การแปลโดยพยัญชนะมี ๒ ลักษณะคือ

ก. แปลทับศัพท์ เมื่อศัพทนั้นเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่าหมายถึง ใคร, อะไร, ที่ไหน, อย่างไร เช่น พุทธสส สาวก อ.สาวก ของพระพุทธเจ้า พุทธ ก็ได สาวก ก็ได เป็นการแปลทับศัพท์ เพราะเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ถ้าแปลตามรากศัพท์ว่า สาวก อ.ชนผู้ฟัง พุทธสส ของบุคคลผู้ตื่นแล้ว ฟังแล้วไม่สามารถกำหนดได้่ายว่าหมายถึงใคร

ข. แปลตามรากศัพท์ ออกสำเนียง ราตุ วิภัตติ ปัจจัย ส่วนมากมักเป็นคำประเทศกริยา หรือกิตก์ที่ต้องการให้เห็นรากศัพท์ เช่น สดโต แปลทับศัพท์ว่า อ.สัตว์ แปลตามรากศัพท์ว่า อ.บุคคลผู้ติดในอารมณ์มีรูปธรรมเป็นต้น ผู้ที่จะแปลตามรากศัพท์ ได้ดีคือผู้ที่สามารถกำหนด ราตุ วิภัตติ ปัจจัย ได้แม่นยำท่านั้น

๒. แปลโดยอรรถ คือ การแปลมุ่งเอาใจความเป็นสำคัญ ไม่ได้มุ่งวิภัตติปัจจัย เป็นสำคัญ เช่น สามเณร ติสส สาวาย ภดตานิ กฎบัณฑิต เหล่าสามเณร กำลังฉันข้าว ที่ศาลาหลังนั้น

ตัวอย่างการแปล

บท	แปลทับศัพท์	แปลตามรากศัพท์
ภิกขุ	อ.ภิกขุ	อ.บุคคลผู้ขอโดยปกติ
สตุโต	อ.สัตว์	อ.บุคคลผู้ติดในรูปเป็นต้น
สตุตา	อ.พระศาสนา	อ.บุคคลผู้สอน
ปริโล	อ.บุรุษ	อ.บุคคลผู้นอนข้างบน
ปุคคล	อ.บุคคล	อ.สัตว์ผู้เป็นรากชี渥่าปุ
สามเณร	อ.สามเณร	อ.เหล่ากอแห่งผู้สงบ

บท	แปลทับศัพท์	แปลตามรากศัพท์
ชมโม	อ.ธรรม	อ.สภាពะทรงสัตว์ไว้
อตุตา	อ.ตน	อ.สภาพผู้คீดภินซึ่งทุกข์
อุปชณาโย	อ.พระอุปัชณาຍ	อ.บุคคลผู้เพ่งชีงประโยชน์
อาจารย์	อ.อาจารย์	อ.บุคคลอันศิษย์พึงบำรุง
สมาริ	อ.สมาริ	อ.สภาพตั้งจิตไว้โดยชอบ
อุปัสโกร	อ.อุบาสก	อ.บุคคลผู้นั่งไกลรัตนตรัย
วินัย	อ.วินัย	อ.อุบายเป็นเครื่องแนะนำ
โลโก	อ.โลภะ	อ.กิเลสเป็นเหตุอยากได้
ราโค	อ.ราคะ	อ.กิเลสเป็นเหตุเรื่อร้อน
อารามो	อ.อาราม	อ.ประเทศที่เป็นรื่นรมย์
วิหารो	อ.วิหาร	อ.ประเทศเป็นที่อยู่ของภิกษุ
วิหโค	อ.วิหค, อ.นก	อ.สัตว์ผู้ไปในท้องฟ้า
สาวโภ	อ.สาวก	อ.ชนผู้ฟัง
ชนโภ	อ.ชนก	อ.ชนผู้ให้เกิด
ปาโภ	อ.เท้า	อ.อวัยวะเป็นเครื่องเดิน
อาหารו	อ.อาหาร	อ.สภาพผู้นำมา
ໂທສේ	อ.ໂທະ	อ.กิเลสเป็นเหตุประทุษร้าย
ລາໂກ	อ.ລາກ	อ.ธรรมอันบุคคลได้
ໂມໂທ	อ.ໂມහ	อ.กิเลสเป็นเหตุแห่งมาย

การแปลโดยพยัญชนะ

การแปลโดยพยัญชนะนี้ นักศึกษาต้องกำหนดข้อความที่จะแปลก่อนเป็นอันดับแรกกว่า ข้อความนั้นสینสุดประโยชน์ข้อความอยู่ตรงไหน? ในภาษาบาลีท่านให้กำหนดกริยาอาการเป็นสำคัญถือเป็นกฎสำเร็จรูปว่า **กิริยาคุณพากย์คือตัวกำหนดข้อความ หรือ กิริยาคุณพากย์คือ ตัวกำหนดความ** (แต่ในหลักคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ ขั้นสูงต้องอาศัยวิภาคติอาชยาตเป็นตัวกำหนด วาจกด้วย)

กิริยาคุณพากย์คืออะไร?

กิริยาคุณพากย์ หมายถึงกิริยาอาการที่เกิดขึ้น หรือที่กล่าวถึงเป็นตัวสุดท้ายของข้อความ ไม่ว่าจะเรียงอยู่ส่วนไหนของข้อความ ดังนั้น ก่อนแปลข้อความใด ๆ ให้กำหนดกิริยาคุณพากย์เป็นสำคัญ? เพราะเหตุใดจึงกำหนดกิริยาคุณพากย์เป็นสำคัญ? เพราะกิริยาคุณพากย์เป็นตัวกำหนดดาวจาก การแปลโดยพยัญชนะที่ถูกต้อง จะต้องแปลให้ถูกว่าจากทั้ง ๕

นักเรียนต้องทบทวนเรื่องว่าจากในเรื่องของความหมายหรือลักษณะ ตลอดจน การประกอบกริยาในแต่ละว่าจากให้แม่นยำ ตามแบบเรียนไวยากรณ์ อาชญาต และกิริยาภิทักษ์ ที่แสดงอธิบายไว้ พoSangExpenddingต่อไปนี้

ว่าจากทั้ง ๕

ว่าจาก คือกริยาศัพท์สำหรับกล่าวถึงประธาน กำหนดให้ทราบว่า ประธาน เป็น กัตตา (ผู้ทำ), หรือ วุตตกัมมะ (ถูกทำ) ฯลฯ ว่าจาก มี ๕ ชนิด คือ

๑. กัตตุว่าจาก กล่าวถึงผู้ทำผู้แสดงกริยาอาการเอง ยกผู้ทำผู้แสดง เป็นประธาน ของประโยชน์ เช่น สูโภ โอทอน ปจติ อ.พ่อครัว ย้อมหุง ซึ่งข้าวสุก สูโภ เป็นประธาน ของประโยชน์ ประกอบด้วยปฐมาวิภัตติ เพราะเป็นผู้ทำเอง

๒. กัมมวลาจก กล่าวถึงผู้ถูกทำ สิงถูกทำ ผู้ใด สิงได ถูกทำ ยกผู้นั้น สิงนั้น เป็นประธานของประโยชน์ เช่น สูเทน โอทโน ปจิยเต อ.ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่ โอทโน ถูกยกขึ้นเป็นประธานในประโยชน์กัมมวลาจก เพราะเป็นสิงที่ถูกทำ ประกอบด้วย ปฐมาวิภัตติ

๓. ภา้วว่าจาก กล่าวเพียงความเป็นไปของกริยาอาการ ไม่บ่งตัวประธานเป็น สำคัญ เช่น ตุมเหหิ อบปุ่มตุเหหิ ภาวดพพ อันท่าน ท. เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว พึงเป็น ข้อความนี้ กล่าวมุ่งความเป็นไปของกริยาอาการไม่ประมาทเป็นสำคัญ ไม่บ่งถึงตัวกัตตา

๔. เหตุกัตตุว่าจาก กล่าวถึงผู้ใช้ให้คนอื่นทำ หรือ เป็นเหตุให้คนอื่นแสดงกริยา อาการ ปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ ณาย ณาape ณาปาย ในคำศัพท์ไวยากรณ์ชั้นสูง ท่านเรียกว่า การิตปัจจัย ยกผู้ใช้เป็นประธาน หรือ ผู้ที่เป็นเหตุนั้นเป็นประธานของประโยชน์ เช่น

สามิโก สุท โอทโน ปagaเบti อ.เจ้านาย ยังพ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก สามิโก ไม่ได้แสดงอาการหุงเอง แต่เป็นผู้ใช้ หรือเป็นเหตุให้พ่อครัวหุงข้าว

๔. เหตุกัมมavarajak กล่าวถึงผู้ถูกทำ หรือ สิ่งถูกทำ และผู้ทำในวاجนี้ต้องถูกใช้ให้ทำอีกที่ เช่น **สามิเกน สูเทน (สุท)** โอทโน ปagaปiyate อ.ข้าวสุก อันเจ้านาย ยังพ่อครัวให้หุงอยู่ โอทโน เป็นตัวกรรมสูตรพ่อครัวหุงและพ่อครัวนั้น ถูกเจ้านายส่งอีกที่ ลักษณะนี้ อธิบายตามนัยบาลีไวยากรณ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชรญาณวโรรส แต่ในคัมภีรบาลีไวยากรณ์ชั้นสูง มีคัมภีร์บทปสิทธิเป็นต้น ว่าจนี้ ให้ยกตัวสุทธกัตตา หรือตัวการิตเป็นประдан จะทราบได้ว่า ข้อความนั้น ๆ เป็นวاجกอะไร ต้องมีหลักเกณฑ์การกำหนดจากดังต่อไปนี้

หลักกำหนดวاجก

กิริยาอาชญาตคุมพากร มีลักษณะกำหนด ดังนี้

ตามนัยบาลีส�名หลวง ต้องกำหนดปัจจัยประจำจกจึงจะสามารถทราบว่าจกได้คือ

๑. กิริยาอาชญาต ประกอบด้วย อ (ເອ) ย ณ ณา อุณา นา ณหา ໂ ຍີຣ ແນ ນາຍ ກຣີຢານັ້ນເປັນ ກັດຕຸວາຈກ ແລະສາມາດກຳທັນທາບໝາດຮາດຖຸໄດ້ດ້ວຍຄືອ
- (๑) ประกอบด้วย อ (ເອ) ປັຈຍ ກຣີຢາກັດຕຸວາຈກນັ້ນ ເປັນຮາດຖ່ມວັດ ອູ ຮາດ ເຊັ່ນ

ກວດ ຍ່ອມມື, ຍ່ອມເປັນ ຄຈຸດຕິ ຍ່ອມໄປ

ເສຕີ ນອນອູ່ ໂທດີ ຍ່ອມມື, ຍ່ອມເປັນ

- (๒) ประกอบด้วย อ(ເອ) ປັຈຍ ແລະລົງນິຄີທີຕອາມໜ້າພັບຜູ້ນະທີ່ສຸດຮາດຖຸ ແລ້ວແປລັນນິຄີທີ ເປັນພັບຜູ້ນະທີ່ສຸດວຽກ ກຣີຢາກັດຕຸວາຈກນັ້ນເປັນຮາດຖ່ມວັດ ຮູຫ ຮາດຖຸ ເຊັ່ນ

ມຸນຸຈຕິ ຍ່ອມປ່ອຍ ກຸນຸຈຕິ ຍ່ອມກິນ

ກິນຸທຕິ ຍ່ອມທໍາລາຍ ລິມປົຕິ ຍ່ອມຈາບຖາ

- (ແມ່ໄມ່ອູ່ໃນໝາດ ຮູຫ ຮາດຖຸກີ່ລົງນິຄີທີຕອາມໜ້າພັບຜູ້ນະທີ່ສຸດຮາດຖຸໄດ້ ດ້ວຍຈຳນາມມີສະ ອີ ເປັນທີ່ສຸດຮາດຖຸ ດູແບບເຮັດວຽກໜີ້ຂ້າພເຈົ້າເຮັບເຮັດວຽກໄວ້)

๓) ประกอบด้วย ย ปัจจัย (ส่วนมากเป็นอักษรมาตุ) กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุหมวด ทิว ราตุ เช่น

ทิพพติ	ย่อมเล่น	มุหยติ	ย่อมหลง
พุชณติ	ย่อมรู้	ตุสสติ	ย่อมยินดี
วิชุชติ	ย่อมมี	วิชุณติ	ย่อมแหง

๔) ประกอบด้วย ณ ณ อุณา ปัจจัย กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุ หมวด ศ ราตุ เช่น

สุโโนติ	ย่อมฟัง	สุณนติ	ย่อมฟัง
สุณีสุ	ฟังแล้ว	ปาปุณฑติ	ย่อมบรรลุ

๕) ประกอบด้วย นา ปัจจัย กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุหมวด กี ราตุ เช่น

ชนะติ	ย่อมรู้	สมุชนิ	รู้แล้ว
วินายติ	ย่อมรู้วิเศษ	ลุนาติ	ย่อมตัด

๖) ประกอบด้วย ณุห่า ปัจจัย กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุหมวด คห ราตุ เช่น

คณุหาติ	ย่อมถือเอา	คณุติ	ถือเอาแล้ว
คณุหีสุ	ถือเอาแล้ว	คณุหิสสติ	จักถือเอา

๗) ประกอบด้วย ไอ อิร ปัจจัย กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุหมวด ตน ราตุ เช่น

กโหรติ	ย่อมทำ	กยิรา	พึงทำ
กโหรนตุ	จะทำ	ชาคโหรติ	จะดำเนิน

๘) ประกอบด้วย ณ เณ ณ ย ปัจจัย กริยา กตตุวاجกนั้น เป็นราตุหมวด จุร ราตุ เช่น

โจเรติ	ย่อมขโมย	โจรยนติ	ย่อมขโมย
มนตยีสุ	ปรึกษาแล้ว	จินนเตสิ	คิดแล้ว

ปัจจัยบางตัวลงแล้ว ลบบ้าง แปลงเป็นอย่างอื่นบ้าง นักเรียนต้องทราบหลักการลงปัจจัย การแปลงราตุ วิภัตติ ปัจจัย ให้ดีและแม่นยำ ตามแบบเรียนบาลีไวยากรณ์ เล่มอาชยาตที่ข้าพเจ้าเรียนเรียงไว้ด้วย เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญหลักบาลีไวยากรณ์

๒. กิริยาอาชญาต เป็นสกัมมราตุประกอบด้วย ย ปัจจัยบ้าง และ ย ปัจจัยลง อิ อาคมหน้าย บ้าง กิริยาอาชญาตนี้เป็น กัมมawaจก เช่น

ปจจติ	ใหม้อယ့်	ลพก Tate	ย่อมได
กริยเต	ทำอยู่	คยุทเต	ถือเอาอยู่

(นักเรียนต้องค้นคว้าการแปลง ย ปัจจัยกัมมawaจกในแบบเรียน อาชญาตเพิ่มเติม ให้ดี เพราะ ย ปัจจัยลงแล้ว ถ้าไม่ลง อิ อาคมด้วย ย ปัจจัยจะต้องแปลงเป็นอย่างอื่นโดยมาก)

๓. กิริยาอาชญาต ประกอบด้วย เณ ဓนาย ณายape ณายป ปัจจัย กิริยา อาชญาตนี้ เป็น เหตุกัตตุวاجก เช่น

ภาเวติ	ให้เจริญอยู่	สาเวติ	ให้ฟังอยู่
ใจราเปติ	ให้ขโนมอยู่	อาหารปายติ	ให้นำมาอยู่

(นักศึกษาต้องกำหนดการลงปัจจัย ๔ ตัวนี้ให้ดี ในแบบเรียนอาชญาต เพราะ ปัจจัย ๔ ตัวนี้ในคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ชั้นสูงท่านเรียกว่า **การิตรปัจจัย** มีลักษณะการประกอบราตุแตกต่างกันไปไม่ใช่ลงได้ทุกตัว)

๔. กิริยาอาชญาต ประกอบด้วย เณ ဓนาย ณายape ณายป ปัจจัย และ ย ปัจจัย พร้อมทั้ง อิ อาคมหน้าย กิริยานี้เป็น เหตุกัมมawaจก เป็นได้ ทั้งสกัมมราตุและ อกัมมราตุ เช่น

ปajaปiyete	ให้หุงอยู่	กaraปiyete	ให้ทำอยู่
มaraปiyete	ให้ตายอยู่	อาหารปiyete	ให้นำมาอยู่

๕. อาชญาตภาววажก ไม่เป็นที่นิยมใช้ (ส่วนมากใช้กิริยากิตก) แต่ก็กำหนดด้วย ทรรบได้ว่าเป็น อกัมมราตุ ลง ย ปัจจัยและประกอบด้วย เต วัตตมانا วิภัตติเท่านั้น

กิริยากิตกคุมพากย มีลักษณะกำหนดดังนี้

๑. เป็นราตุที่ประกอบด้วย ต, อนីຍ, တพพ ปัจจัย มีประทานของข้อความ เป็น ปฐมบุรษเท่านั้น และต้องมีลิงคะ วจนะ วิภัตติเหมือนนามนามที่เป็นประทาน

๒. ไม่มีกิริยาอาชญาตอยู่ในข้อความนั้นเลย

๓. กิริยาภิทักษ์ที่คุณพากย์นั้นต้องเป็นกิริยาภิทักษ์ล้วน กิริยาภิทักษ์ในรูปของสมาชิก เช่น อาทตปุพโพ, ทินนก้าโล, คตปุพโพ, ทีภูปุพโพ, คตกาโล, นิวตเตตพพยุตตiko ฯลฯ ไม่จัดเป็นกิริยาคุณพากย์

๔. มีหลักกำหนดกิริยาภิตร์เป็นว่าจกดังนี้

๑) ຕ ปັຈຍ ລົງທັນອັກມໍຣາຕຸກໍາທັນດິນິມໂດຍມາກເປັນ ກັດຕຸວາຈກ
ເຊັ່ນ ຄໂຕ, ມໂຕ, ວຸຕຸໂຕ, ຂີໂຕ, ສຢີໂຕ, ອູເປີໂຕ, ແລະ ໂດຍສ່ວນມາກ

๓) ຕ ບໍຈັຍ ລົງທັນສກົມມາຮາຕຸແລະອກົມມາຮາຕຸ ພຣົມດ້ວຍ ເນ ນາເປີ ນາປີ
ນາປີ ດ້ວຍ ເປັນ ແຫຼກມາວາຈກ ເຊັ່ນ ກາຣິຕົ້ມ, ມາຣິຕົ້ມ, ປົຕິກູງຈາປີໂຕ ໄລໆ

๔) อนีຍ, ຕພພ ປ່ອຍ ຄ້າລົງ ແນ ນຍ ນາເປີ ນາປີ ໄນວ່າຈະເປັນ ສກົມມາຕຸ ທີ່ອກົມມາຕຸ ກົດາມ ຈັດເປັນເຫດຸກມາວາຈັກ ເຊັ່ນ ກາຣຕພິພົມ, ມາຮາເປັຕພໂພ ໂລ່າ

๖) อนីយ ពុធ ប៉ារី លុងអកំម្រាតុ សារើរូបឡ៉ាបៀន កែវឌន៍
បុងសកលិកគឺជាការវាយការ ខ្លះ មនុស្សទាំងអស់ ត្រូវបាន
ស្វែងរកដោយភ្នាក់ខ្លួន

เรื่องจาก การลงปัจจัยประจำวิชา กฎากน์ของการแปลงปัจจัยเหล่านี้ นักเรียนต้องกำหนดทบทวนให้ดี เพราะสิ่งนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการแปลงบาลี แปลผิดวิจัก ถือว่าผิดหลักการแปลโดยพยัญชนะ กฎากน์ต่าง ๆ เป็นหลักไวยากรณ์ (ทบทวนได้ในแบบเรียนไวยากรณ์เล่มอักษรยาตและกริยาภิทก์)

ข้อความบາotropic

เมื่อได้กำหนดข้อความที่จะเปลี่ยนจากอะไรได้แล้ว ก่อนที่จะดำเนินการแปลตามหลักเกณฑ์การแปล นักเรียนจะต้องทำความเข้าใจข้อความ ๒ ชนิด คือ

๑. ข้อความภายนอก อิติ ศัพท์ เรียกว่า เลขนอก
 ๒. ข้อความภายใน อิติ ศัพท์ เรียกว่า เลขใน เช่น

ໂສ ຕສສາ ຈີຕັ້ນ ວິມສຶຕຸກາໂມ ຍາຄຸ້ມ ປຈິຕຸ້ມ ອໜານນຸຕີ ກິມທຸດຳ ມມ ຕົນຖຸເລ ນາເສີຕິ
ວຕວາ ຖຸມີຍ ປາເຕະສີ ၇.

ຂໍ້ອຄວາມຕ້ວອຍ່າງນີ້ ທີ່ເນັ້ນຕ້ວໜາຄືອ້າງຄວາມທີ່ອູ່ງໝາຍໃນ ອົດ ສັພົບ ເປັນຂໍ້ອຄວາມ
ເລຂໃນທີ່ມີຄວາມສັມພັນນີ້ເກີ່ຽວເນື່ອກັນ ບທທີ່ມີໄດ້ເນັ້ນ ເປັນຂໍ້ອຄວາມທີ່ອູ່ງໝາຍນອກ ອົດ ສັພົບ
ຂໍ້ອຄວາມເລຂນອກມີປະຮານ ແລະ ກົດຍາຄຸມພາກຍົງເປັນຂອງຕ້ວເອງ ຂໍອຄວາມເລຂໃນກີ່ມີປະຮານ
ແລະ ກົດຍາຄຸມພາກຍົງເປັນຂອງຕ້ວເອງ ຈະແປລສັບສນກັນໄມ້ໄດ້ ຂໍອຄວາມທີ່ເປັນເລຂໃນມີຫຼັກ
ພວເປັນທີ່ກຳນົດສັກເກດໂດຍມາກເປັນດັ່ງນີ້

๑. ເປັນຂໍ້ອຄວາມທີ່ເກີ່ຽວເນື່ອດ້ວຍ ອົດ ສັພົບທີ່ແປລວ່າ ວ່າ.....ດັ່ງນີ້
๒. ມີສັພົບທີ່ເປັນມັ້ນສົມບຸຮຸ່າ ແລະ ອຸຕຕມບຸຮຸ່າອູ່ງໝາຍໃນຂໍ້ອຄວາມ
๓. ມີອາລປະອູ່ງໝາຍໃນຂໍ້ອຄວາມ

ຂໍ້ອຄວາມໄດ້ກີ່ຕາມ ທີ່ມີບໍ່ມີຂໍ້ມູນບຸຮຸ່າ ອຸຕຕມບຸຮຸ່າ ແລະ ອາລປະອູ່ງໝາຍໃນ
ພຶກທරາບວ່າເປັນຂໍ້ອຄວາມເລຂໃນແນ່ນອນ ກາຣແປລເລຂນອກ ແລະ ເລຂໃນຈະແປລສັບສນກັນ
ໄມ້ໄດ້ ເພຣະຂໍ້ອຄວາມທີ່ສອງມີປະຮານ ແລະ ກົດຍາເປັນຂອງຕ້ວເອງ (ດູກາຣແປລ ອົດ ສັພົບ
ໃນບທທີ່ ๓)

